

dr. sc. Nada Bezić
Croatian Music Institute
Zagreb (Croatia)

nabezic@gmail.com

***“New Kid in Town”* - beginnings and topography of the record industry in Zagreb (Croatia)**

Institut
za etnologiju
i folkloristiku

IMS, Athens, August 2022

www.ief.hr/en/research/projects/project-diskograf/

ABOUT US ▾ RESEARCHERS ▾ RESEARCH ▾ EDUCATION CONFERENCES ARCHIVE ▾ PUBLICATIONS LIBRARY ▾ CONTACT ▾

The record industry in Croatia from 1927 to the end of the 1950s

CROATIAN E-DISCOGRAPHY

SELECTED MATERIAL

REPORTS

RECORD LISTENING AND RADIO FEATURES

NEWS

PUBLICATIONS AND PRESENTATIONS

PROJECT COLLABORATORS

CONTACT

Projekt DISKOGRF

HRZZ
Hrvatska zaklada
za znanost

***The Record Industry in Croatia from
1927 to the end of the 1950s***

“78 rpm at home: Local perspectives on the early recording industry”

Zagreb, March 2023

abstracts by: September 30th

projektdiskograf@gmail.com

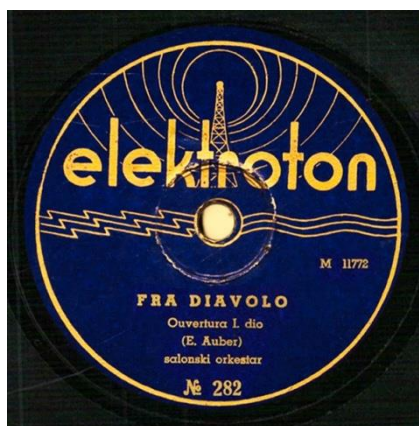
The Record Industry in Croatia from 1927 to the end of the 1950s

= the first instance of a systematic scholarly approach to the topic of record industry in Croatia

1927 – end of the 1950s = the era of shellac records produced by three first shellac record companies based in Zagreb

c. 1200 records

c. 600

c. 900

The Record Industry in Croatia from 1927 to the end of the 1950s

database **Croatian e-discography** (repozitorij.dief.eu)

more than 2000 records and 7000 recordings;

located in Croatia, ex Yugoslavia (Belgrade, Ljubljana) and USA

Projekt

HRVATSKA E-DISKOGRAFIJA 6628

↓ i ... [1]

Lokalitet

Zagreb 1678

Prag 1

↓ i ... [2]

Vrsta građe

zvučni zapis 4926

gramofonska ploča 1682

↓ i ... [2]

Zbirka

Hrvatska e-diskografija 6628

↓ i ... [1]

Neapolitanske noći

Naslov	Neapolitanske noći
Podnaslov	(Neapolitanische Nächte)
Autor	Zamecnik
Izvođač (ansambl)	Veliki salon ork. s havajskom gitarom
Podaci o odgovornosti (osoba)	<u>Zamecnik, John Stephan [skladatelj/ica]</u>
Nakladnički broj	Z-2147
Broj matrice	C 4649
Osnovni izvor	<u>naljepnica ploče u zbirci Gradskog muzeja Sisak</u>
Zbirka	<u>Hrvatska e-diskografija</u>
Projekt	<u>HRVATSKA E-DISKOGRAFIJA</u>
Naslov ploče	<u>Neapolitanske noći ; Ponoćni valcer</u>

361

Sounds of the past – collection 78' Croatian audio heritage

National and University Library, Zagreb

<http://mz.nsk.hr/zbirka78>

Naslovnica » Titles

SOUNDS OF THE PAST

COLLECTION 78'
CROATIAN AUDIO
HERITAGE

Title: *Acı je sve smešno*

Author (Artist/Conductor): Binički, Aleksandar

Imprint: Edison Bell Electron

Publication date: 1928.

Publisher's number: Z. 1226 / Z. 355A

Format: mp3

Language: hrvatski

Type: zvučne snimke, glazbene

Subject: zabavna glazba ; kupleti

Source: NUL Music Collection

Rights: Free Access; Rights reserved

Title: *Adio Mare / Vlaho Paljetak*

Author (Artist/Conductor): Paljetak, Vlaho

Imprint: Edison Bell Electron

Publication date: 1935.

Publisher's number: Z. 2158 / Z. 2147-48-51

Format: mp3

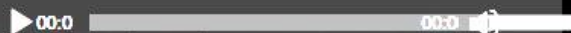
Language: hrvatski

Type: zvučne snimke, glazbene

Subject: zabavna glazba

Source: NUL Music Collection

Rights: Free Access; Rights reserved

„MUSIC OF THE WHOLE WORLD”

 = „Happy home”

„Domestic music
for entertainment in your home”

1. Edison Bell Penkala, 1926-1937

1924. **Edison Bell International Ltd. (London)** branch in Zagreb

1926. **Edison Bell International Ltd.**

+ Zagreb factory of writing utensils **Penkala**
= **Edison Bell Penkala, d.d.**

1927. production of Croatian records

Slavoljub Eduard Penkala (1871-1922)

Croatian chemist and inventor of Polish origin

Inventions:

mechanical pencil, 1906.

fountain pen

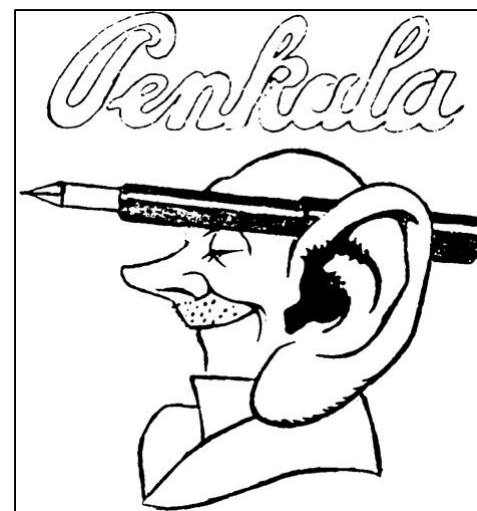
material for gramophone records

first Croatian earoplane, 1910.

etc.

Slavoljub Eduard Penkala (1871-1922)

Croatian chemist and inventor of Polish origin

trademark

2. Elektroton, 1938-1947

1937. Odeon-Parlaphon branch in Ljubljana

1938. Zagreb branch of Elektroton

1945. nationalized

3. Jugoton, 1947- (from 1991 Croatia Records)

the first and biggest record company in Yugoslavia

Zagreb panorama

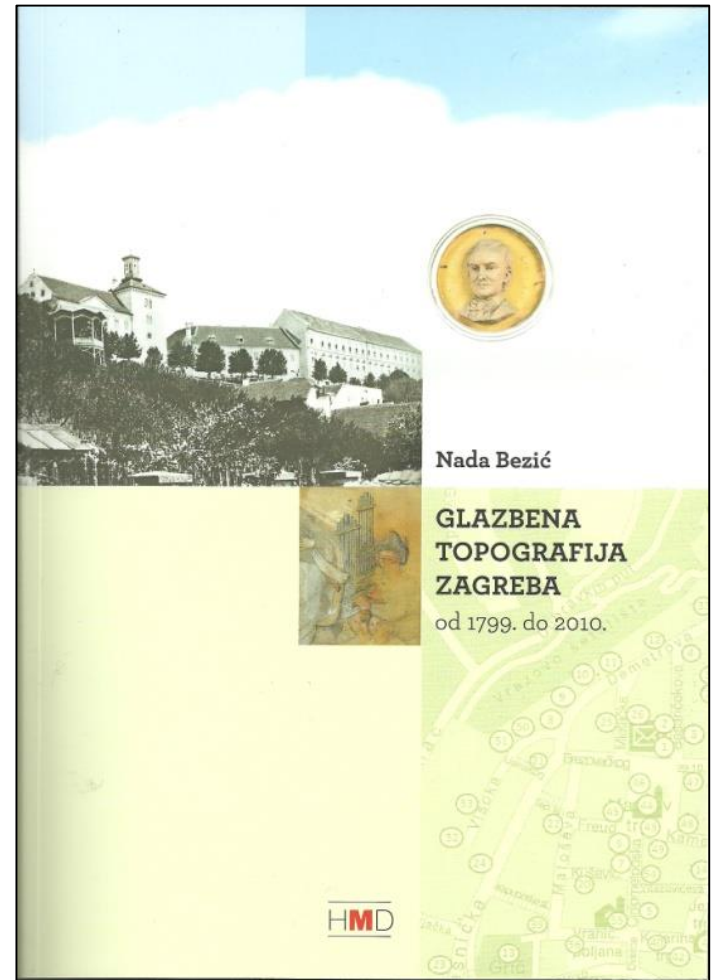
Musical Topography

= the totality of manifestations of music in a city:

- venues where music is listened to or performed
- venues where music is taught
- venues that keep alive the memory of musicians by way of memorials
- venues that are dedicated to the distribution of sheet music, audio recordings or musical instruments

Nada Bezić
*Glazbena topografija Zagreba : prostori
i spomen-obilježja*
Zagreb: Croatian Musicological Society,
2012

English summary:
*The Musical Topography of Zagreb from
1799 to 2010*
Arti musices, vol. 43, No. 2, 2012

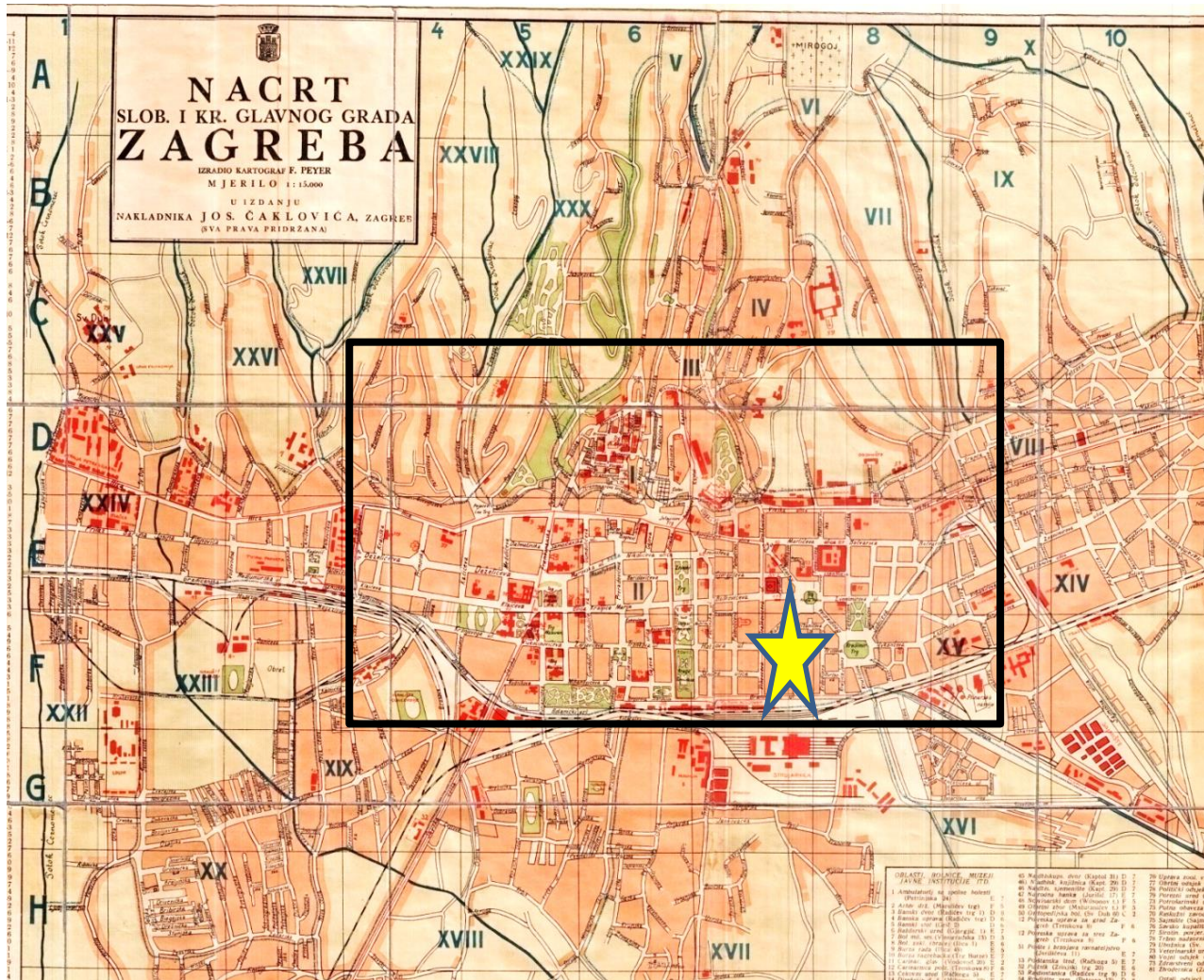
Topography of the record industry in Zagreb

Distribution of records or music from records

1. Production: factories, recording studio
2. Sale: specialized record and gramophone stores
3. Broadcasting music from records: radio station

Venues connected to listening of records

4. Private homes, public venues

1927
Edison Bell Penkala factory

Edison Bell Penkala

1910, architecture and construction company Hönigsberg & Deutsch
1919-1922 building upgrade: Rudolf Lubynski

Branimirova Street 43

TVORNICA I CENTRALA
ZAGREB

TELEGRAMI: EDIBELL
TELER. INTER. 1-3812, 3813

(BANKOVNA VEZA)
PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA
ZAGREB

RAČUN POŠTANSKE ŠTEDIONICE
ZAGREB 35.028

EDISON BELL PENKALA LTD.

ZAGREB

(JUGOSLAVIJA)

JEDINA I KOMPLETNA
TVORNICA GRAMOFONA I
GRAMOFONSKIH PLOČA
U JUGOSLAVIJI

NAJVEĆE STOVARIŠTE T.T.
„HIS MASTER'S VOICE“
„COLUMBIA“
„EDISON BELL, LONDON“

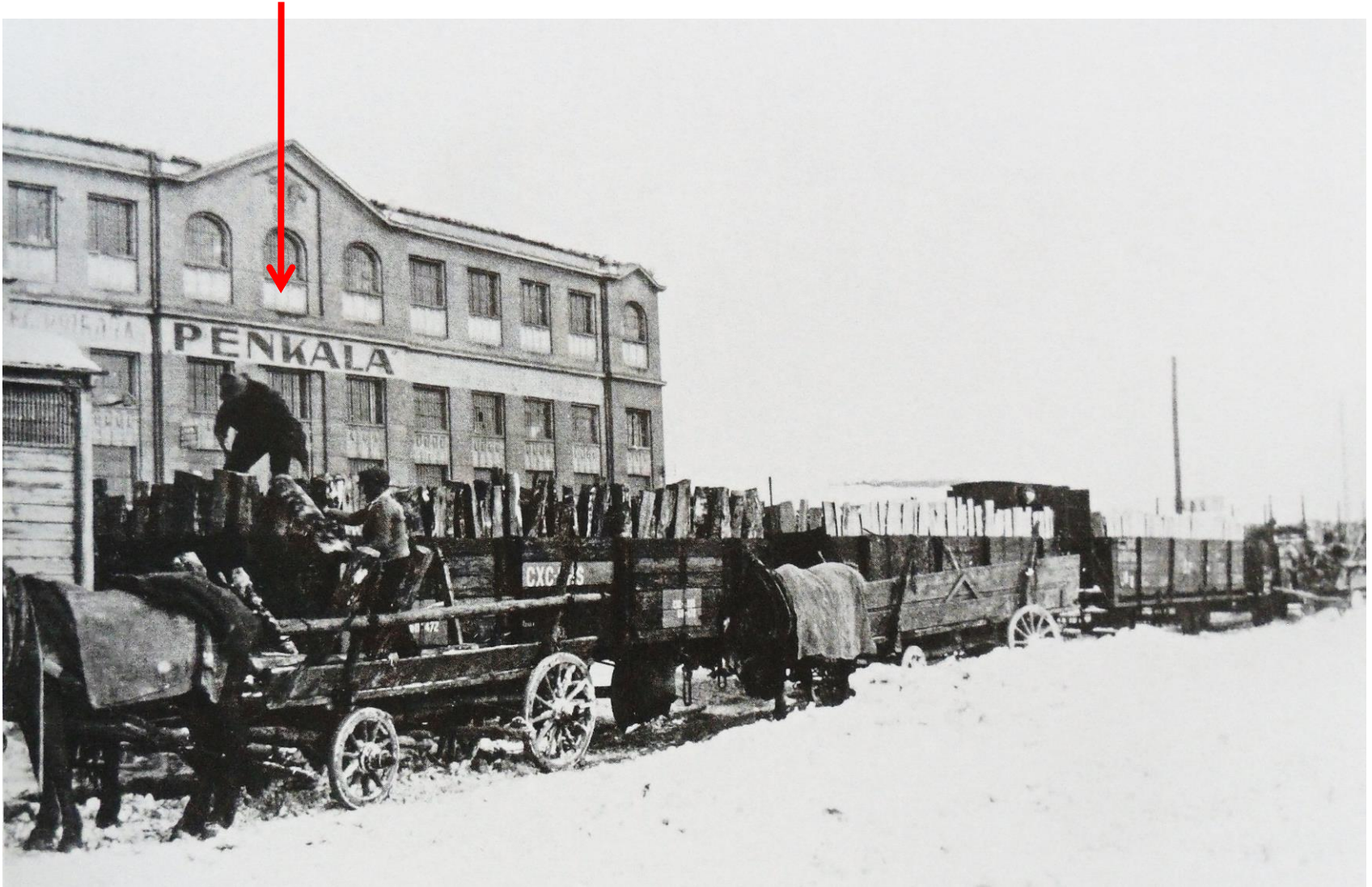
NAJBOLJA DOMAĆA PLOČA
U SVIM JEZICIMA

CODES:
RUDOLF MOSSE
A. B. C. 5TH EDIT.

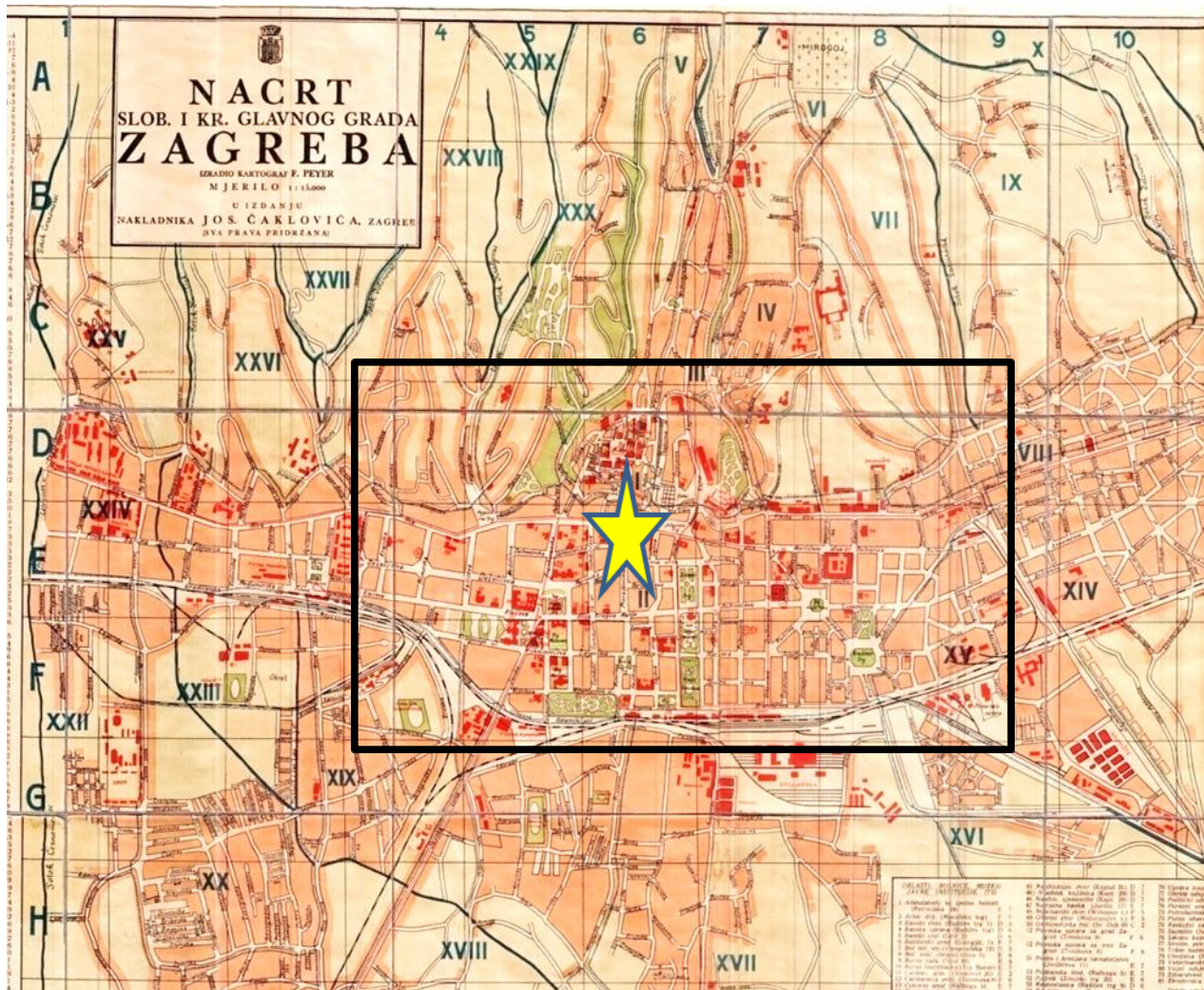
ZAGREB, _____

PENKALA

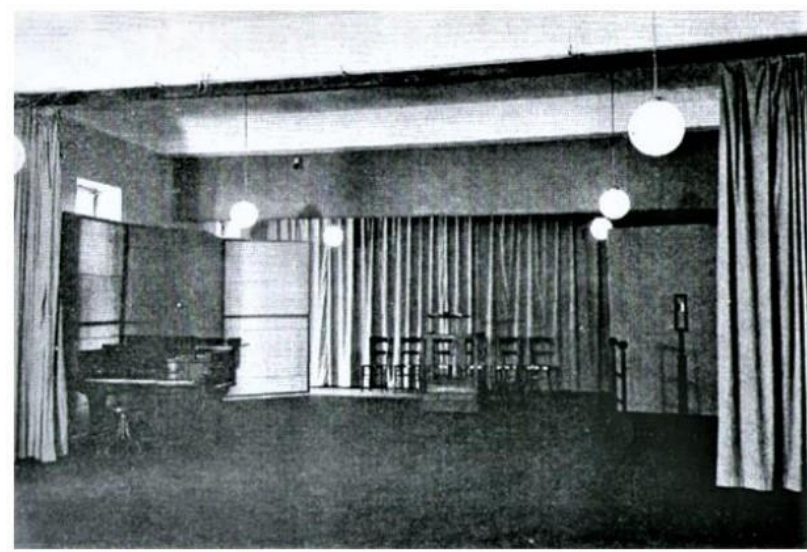

1927

Edison Bell Penkala recording studio

Edison Bell Penkala

recording studio 1927-1933

Tesla Street 7, today theatre Zagrebačko kazalište mladih

„Great success of Čiča Ilija in Zagreb”

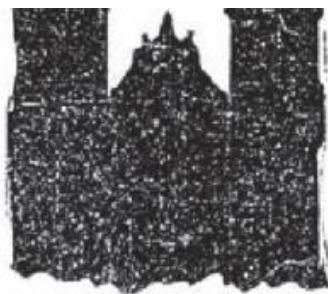
magazin *Kulisa*, 1928

Čiča Ilija Stanojević (1859-1930),
Serbian comedian actor,
recorded for Edison Bell Penkala

obavit će domaća tvornica gramofona
i gramofonskih ploča EDISON BELL
PENKALA Ltd. Zagreb

gramofonsko snimanje na daljinu

Snimat će se božićne pjesme pjevane
od zagrebačkih klerika, uz sudjelovanje
prisutne publike, pod osobnim ravna-
njem g. N. Fallera, opernog ravnatelja.
Gramofonsko snimanje na daljinu, po-
moću telefonskog električnog voda,
predstavlja danas

senzaciju tehnike!

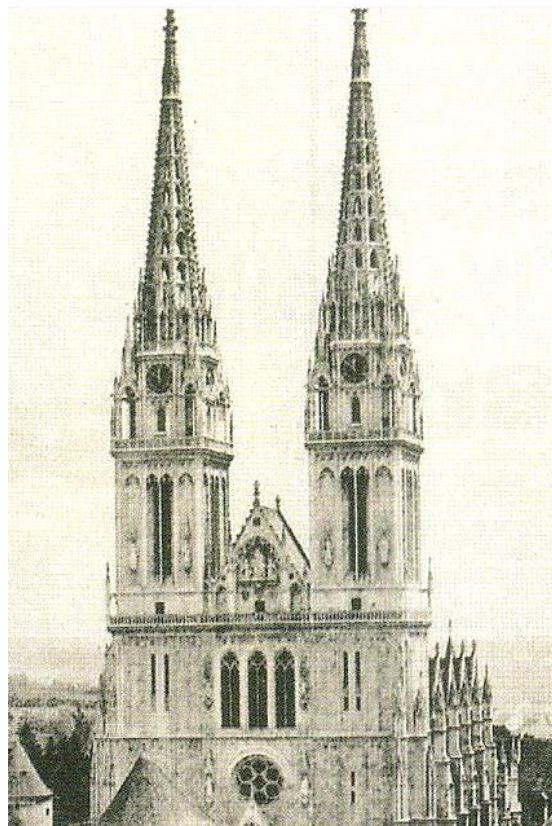
Da bi ove ploče naših božićnih pie-
sama ispale što savršenije i veličajnije

pozivamo zagrebačko gradjanstvo

da u što većem broju prisustvuje ovom
velikom činu u našoj stolnoj crkvi, te
da sudjeluje skupnim pjevanjem.

Vaš glas u gramofonu!

Edison Bell Penkala Ltd
Zagreb

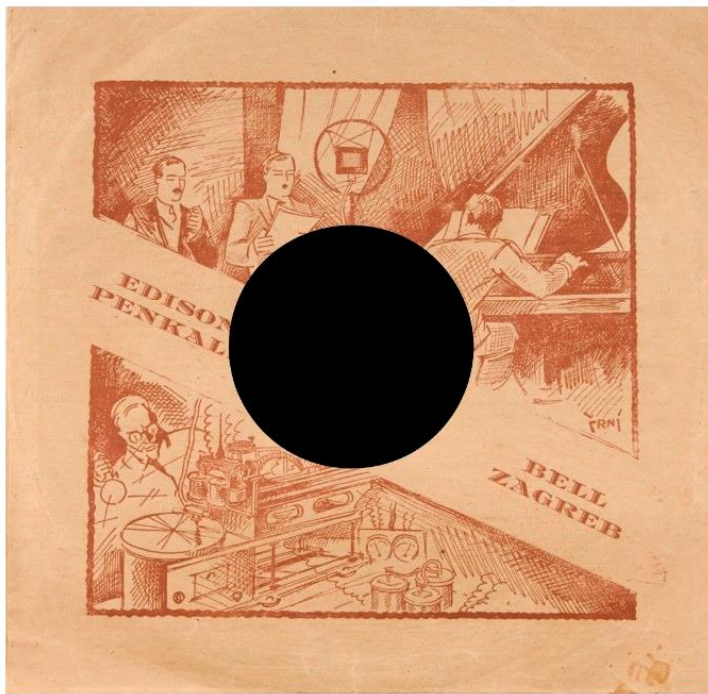
recording Christmas carols in the cathedral
December 1927

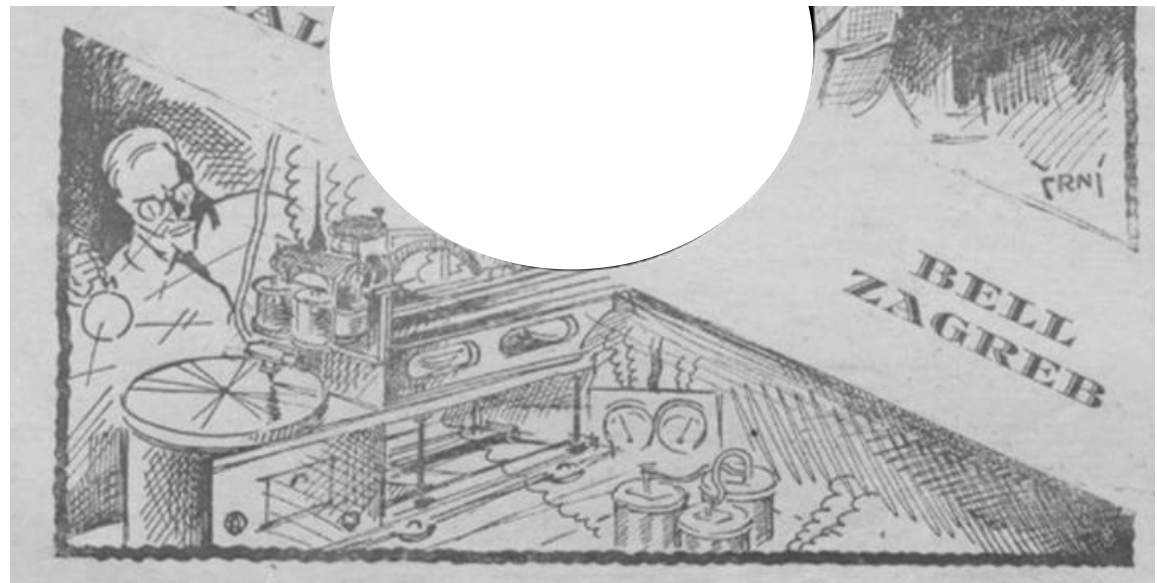

Snimanje glasa električnim putem najnovija je tečevina. U Jugoslaviji uvela tvrtka Edison-Bell-Penkala takvo snimanje gramofonskih ploča. Na našoj slici vidim

title: *Photographing the voice*
magazine *Kulisa*, 1927

Edison Bell Penkala
record envelope

KAKO SE PRAVE GRAMOFONSKKE PLOČE

Svakome je poznata ona malena, crno-sjajna ploča, koja može da ljudski glas sačuva u sebi. Nu malo će ih biti, koji su upućeni u bivstvo tog čuda. Još se naime može smatrati ta ploča kao čudo, ako i ne u smislu nečesa nadnaravnoga, kako misli primitivan svijet, ili kako bi držao čovjek, kad bi bio premješten iz prošlih stoljeća u naše doba. Uistinu je to čudo ljudskog izuma, čudo usavršenja tehnike. Na stotine ih tisuća imade, štovatelja i uživalaca, koji jednostavno uzimaju

ploču u ruke kao gotovu činjenicu, a rijetko kada pomišljaju na to, kako je to uistinu, da nježna pjesma ili divna melodija, koju ste jučer čuli, da je danas ili sutra već ovjekovječena. Gramofonska ploča znači naime ovjekovječenje tonova. Nema sumnje, da je vrlo interesantan postanak te ploče od časa, kada bivaju glasovi i tonovi u nju ulovljeni, pa sve do posljednjeg trenutka, kada ostanu vječno živi u onoj crnoj masi. Primanje se glasa zbiva u studiju tvor- nice ploča, gdje se govorena riječ ili pjevana pjesma ukopa u preparirane valjke od voska. Ti valjci su negativni ploča. U radionicama prenašaju se od tih negativa pozitivi na ploče od bakra ili ocjeli. Čitav niz osobitih mehaničara sjedi kraj svojih pokretnih struga (Dreh- bank) a drugi kraj svojih stolova. Oni rade s povećalom urara, s crvenom olovkom, šilom i finom turpijom. Nije li koja brazda dosta duboka, to se ona šestilom i crvenom olovkom okruži na

U mlinu, gdje se melje masa

Slika desno

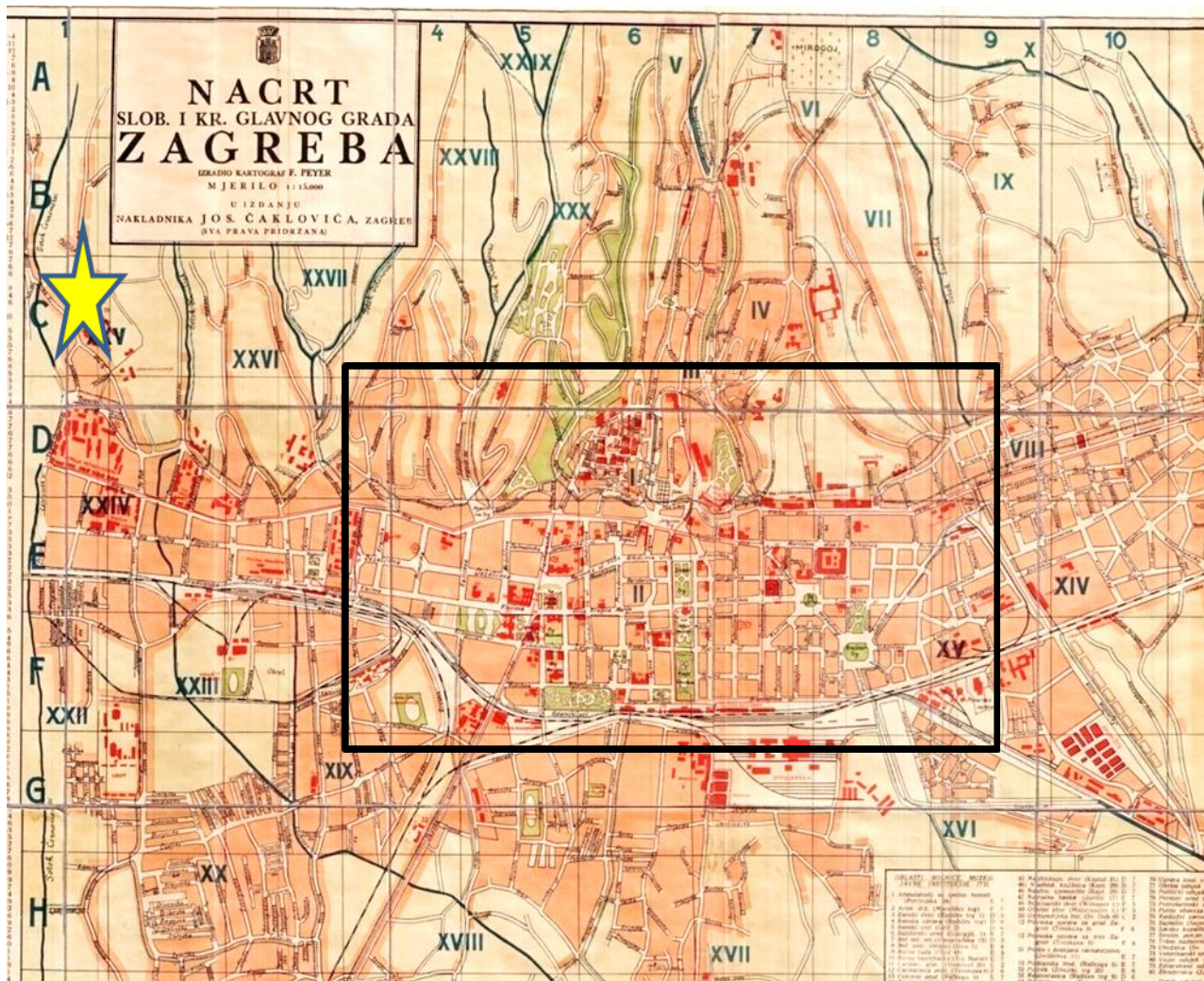
U stupi

Stare, već nedorodne ploče, razbijaju se i dolaze u mlin

„How gramophone records are made”, *Svijet*, 1930

1938
Elektroton factory

Elektroton

Sveti duh Street 50a

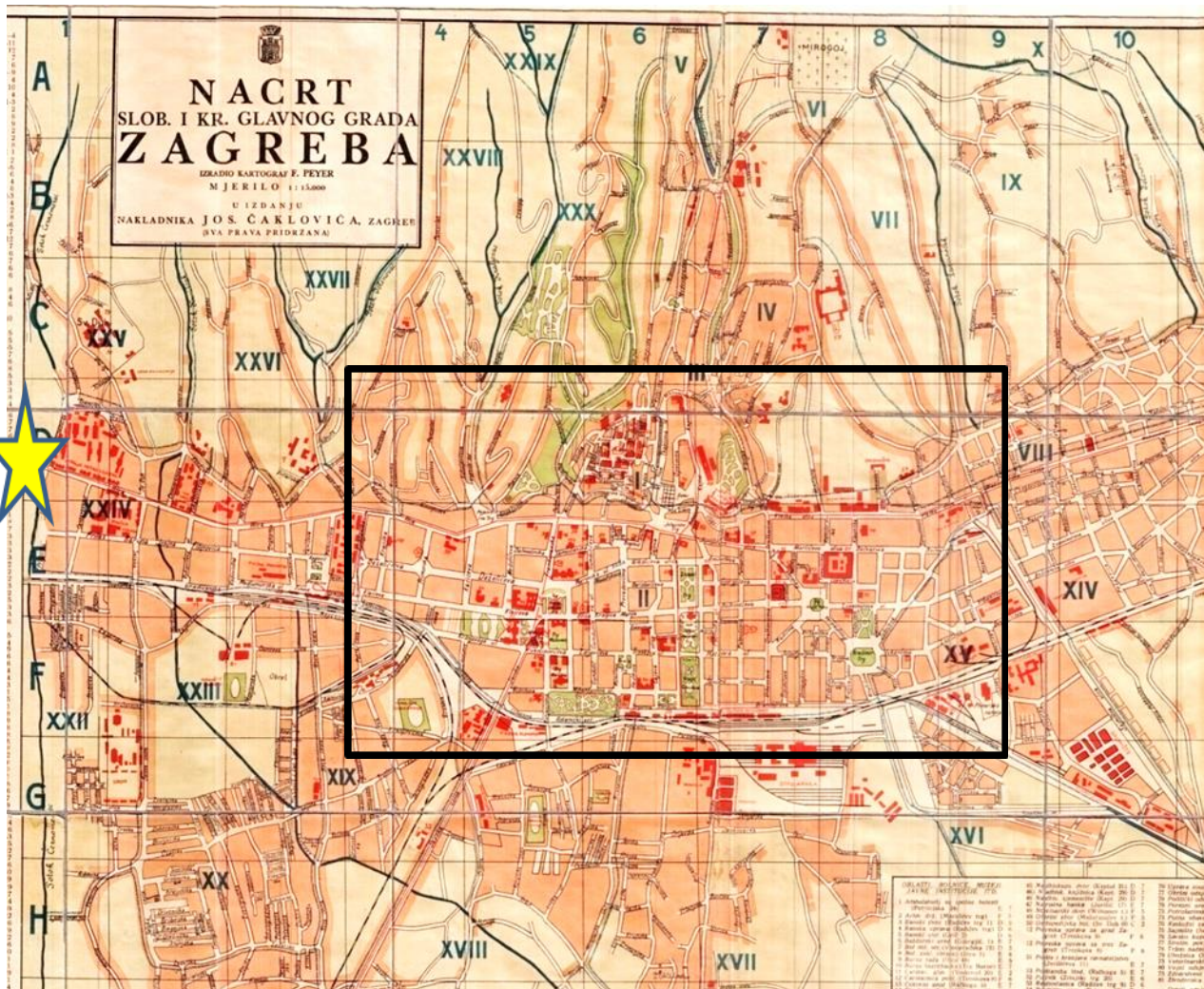
*„Great tone
from records Elektroton”*

Elektroton
Belgrade Zagreb Ljubljana

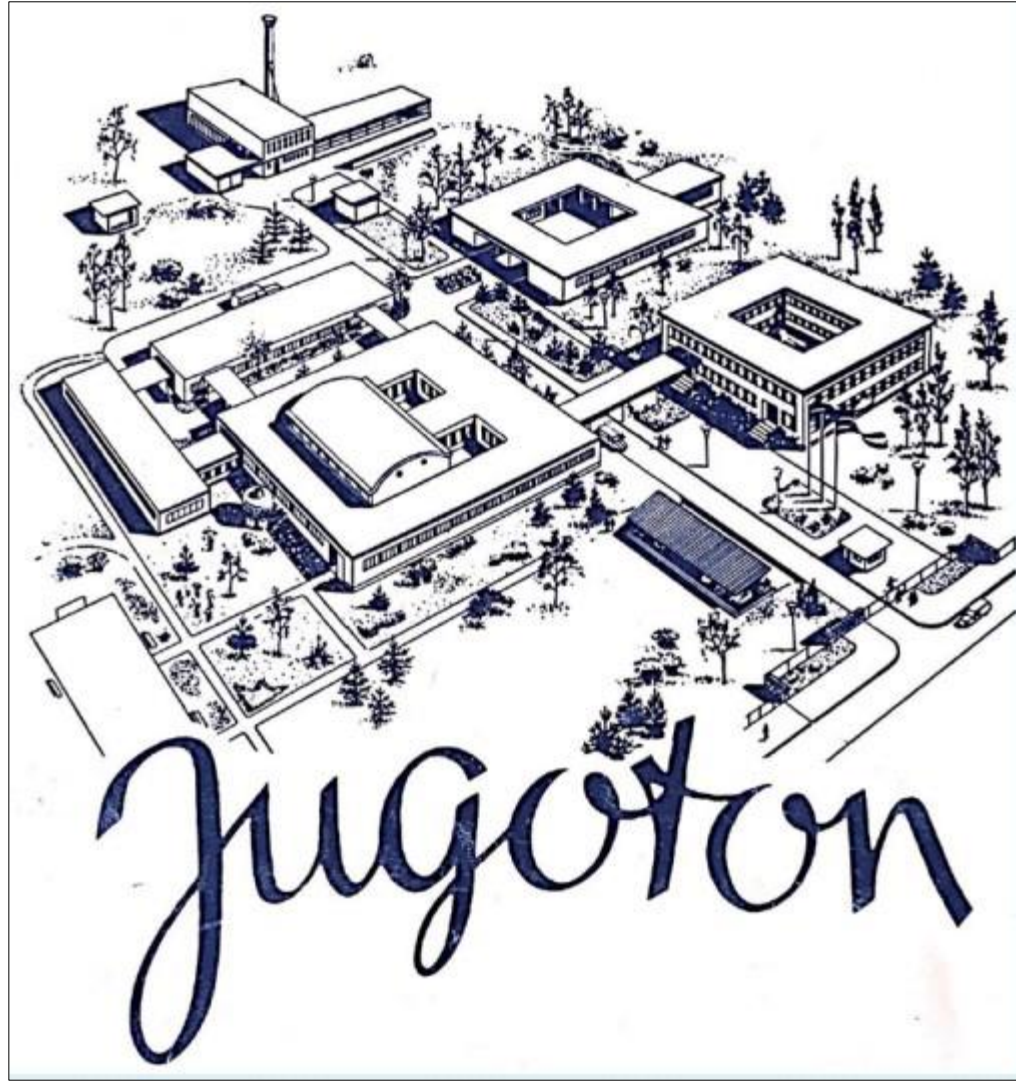

Ilica 213

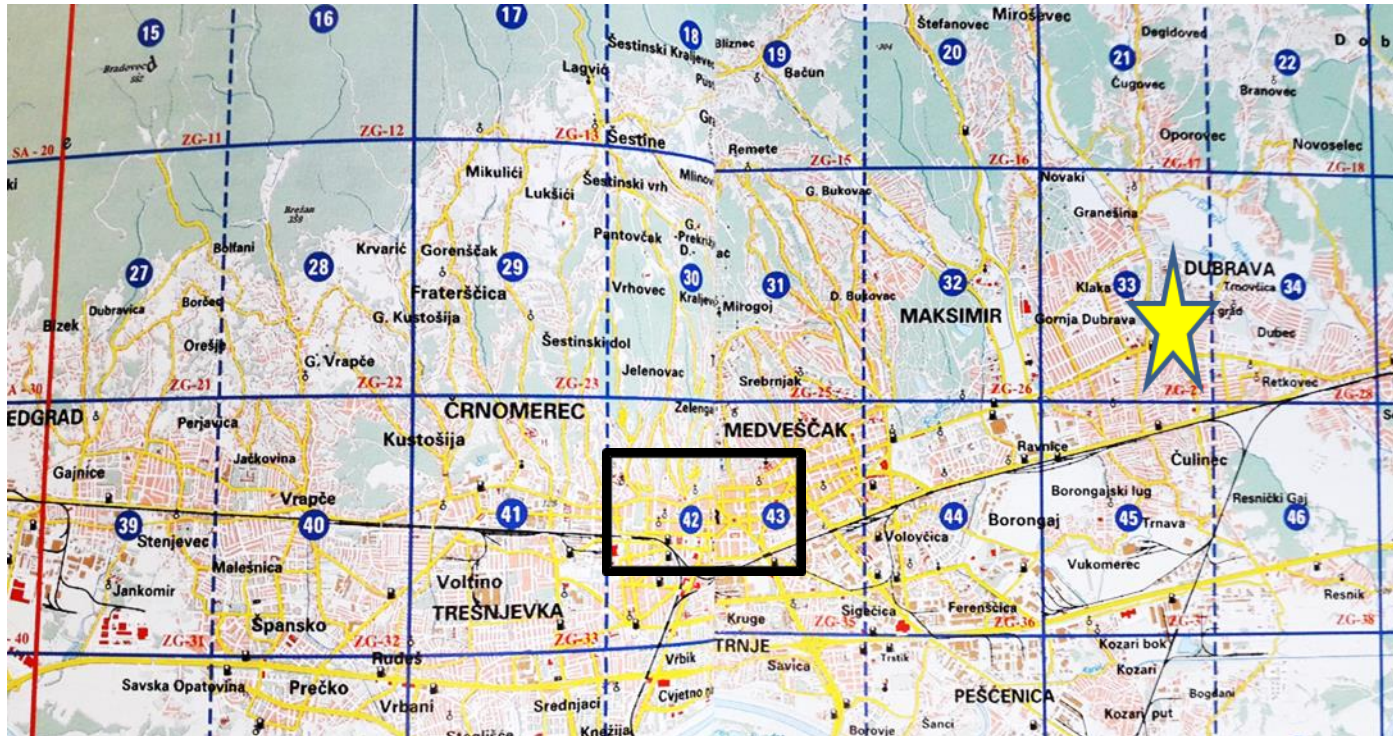

1947
Jugoton factory

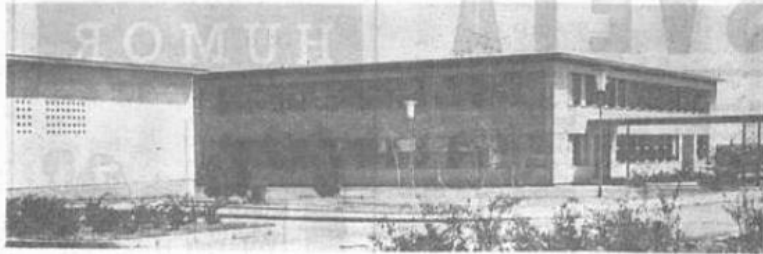
Niška Street – today Makarska Street 3

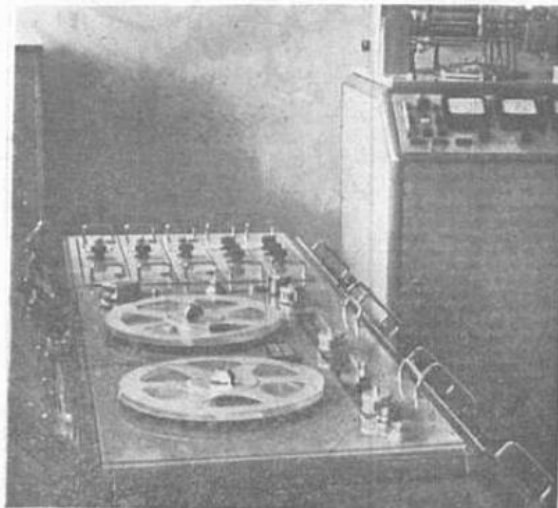
1963

Jugoton factory

ROĐEN JE NOVI „JUGOTON“

Zabavna muzika izgradila džina

NOVA „JUGOTONO-
VA“ TVORNICI PLO-
ČA NIJE SAMO SPEK-
TAKL ZA OKO 10 VI-
SE, BOLJE, KVALI-
TETNIJE, LEPSE, JEF-
TINJE — OBEĆAVA
CITAOCIMA „RITMA“
DRUG SLAVKO KO-
PUN, DIREKTOR „JU-
GOTONA“

U središtu, 11. septemba-
ra u 11. iznosa pre-
podu u Zagrebu je
svečano puštena u pogon
nova tvornica gramofons-
kih ploča „Jugotona“, im-
pozantno zdanje koje omo-
gućuje kompletni proces
savremene moderne proi-
vodnje.

Najpre se obrađuju oni
ma koji vole statistiku: no-
va tvornica gramofonskih
ploča zahvata prostor od
33.000 kvadratnih metara
površine, od čega je na
8000 izgrađeno 11 objekata
razne veličine. Elegantra,
svetle, supermoderne zgra-
de koje se ne stide sunca.

Nova tvornica — nov re-
zultat rada. Od neprevi-
dane i zanatske proi-
vodnje

Detalji odeljenja za presnimavanje. U fabrici postoji i moderna akustična dvorana
u kojoj će se vršiti snimanje najizvanrednije kompozicije u originalnom izvo-
đenju i da ih prenosi na svoje magnetofonske trake. To će biti garancija brze
izlaze repertoara

„New Jugoton is born“

„Popular music has built a giant“

Siniša Škarica:

*Tvornica glazbe — priče iz Dubrave
(Music factory — stories from Dubrava*

exhibition

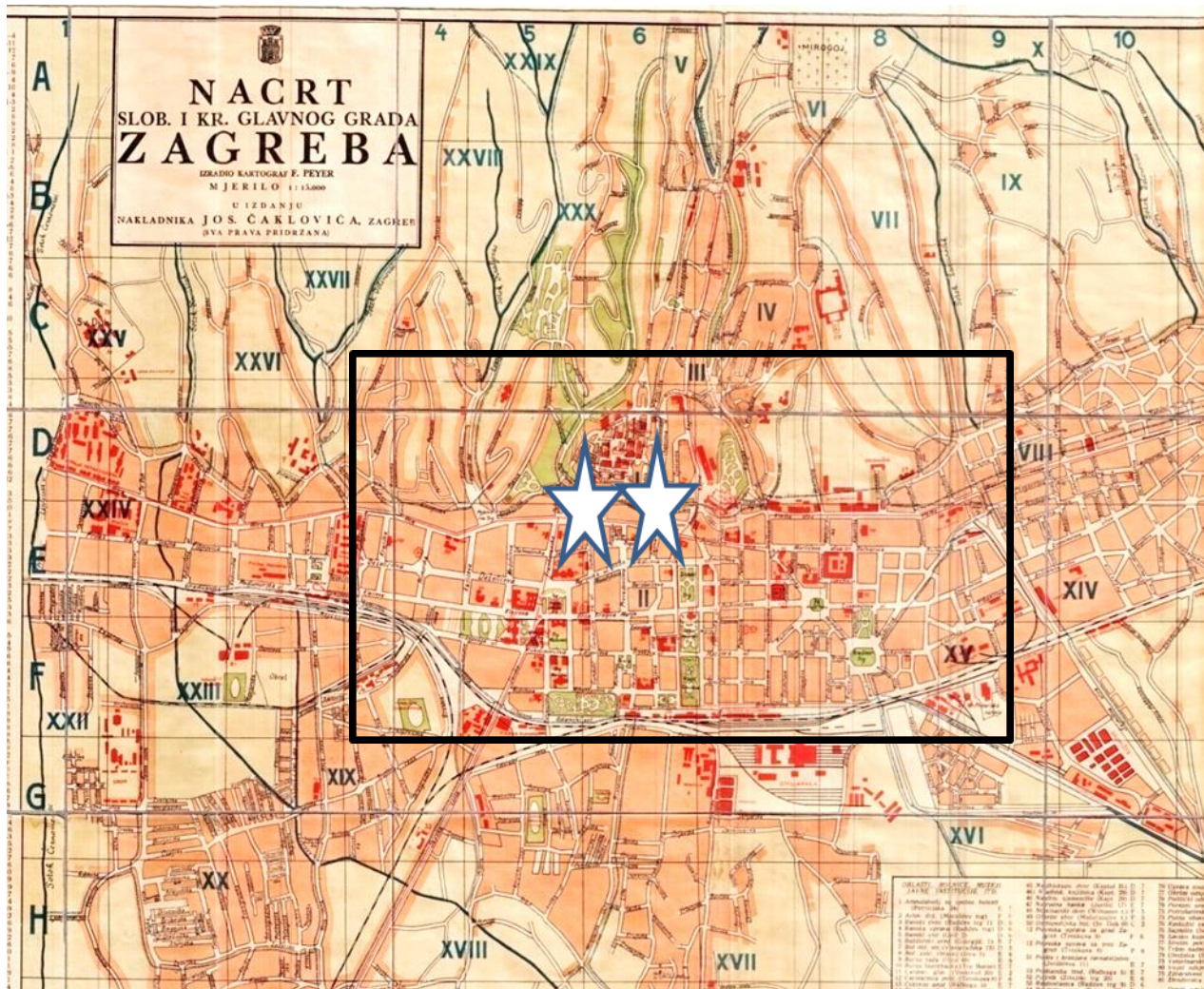
*Istočno od raja
(East of Eden)*

„JUGOTON”

Bus for workers, from the city centre of to Jugoton factory

1927

record and gramophone shops

Prvo i najveće tvorničko skladište gramofona i ploča

M. DRUCKER

Ilica 39 • ZAGREB • 39 Ilica

Prodaja samo zajamčenih novih ploča.

Solidna podvorba!

Solidna podvorba!

Najveća zaliha gramofona i fonografa u najboljoj vrsti!

SOKOL
M. DRUCKER ZAGREB

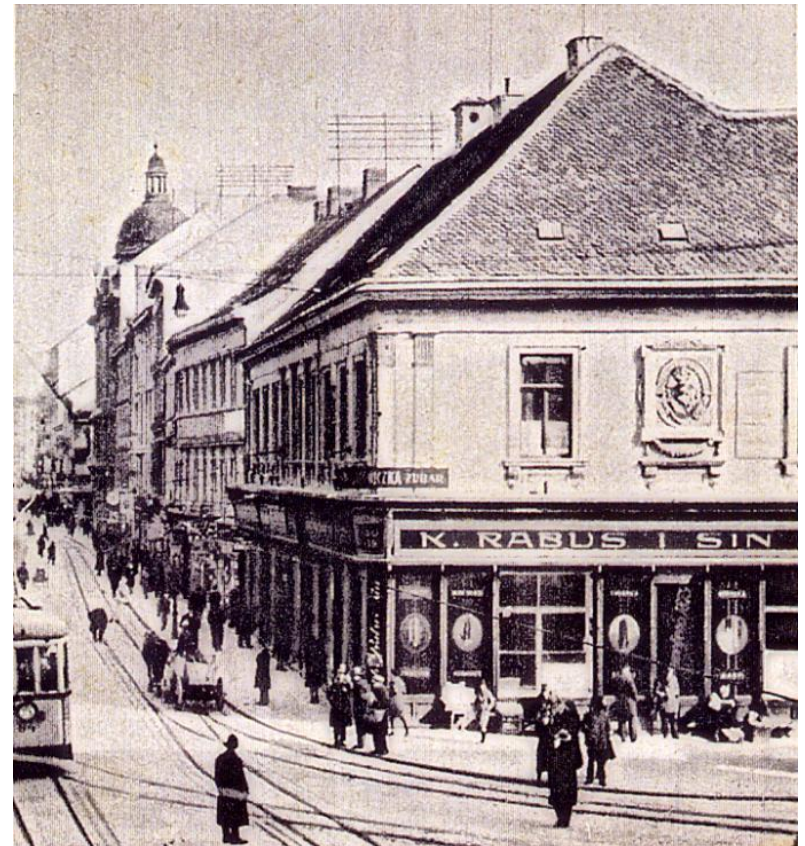
Prodaja uz tvorničke cijene!

Veliki izbor dvostranih ploča „GRAMOFON“ (sa oznakom „pisući andjelo“), „ODEON“, „FONOTIPIA“, „SOKOL“, „JUMBO“, „FAVORIT“, „ZONOFON“, „LYROFON“ i inih tvriva, i to saimke hrvatske, srpske, bosanske, slovenske i internacionalne.

Velika zaliha najbolje vrsti igala, membrana, pera i drugih sastojina.

Stare i rabijene ploče uzimam u zamjenu.

Svakovrsne popravke obavljam točno i jeftino u vlastitoj radionici.

Mavro Drucker shop, Ilica Street 39

Edison Bell Penkala shop

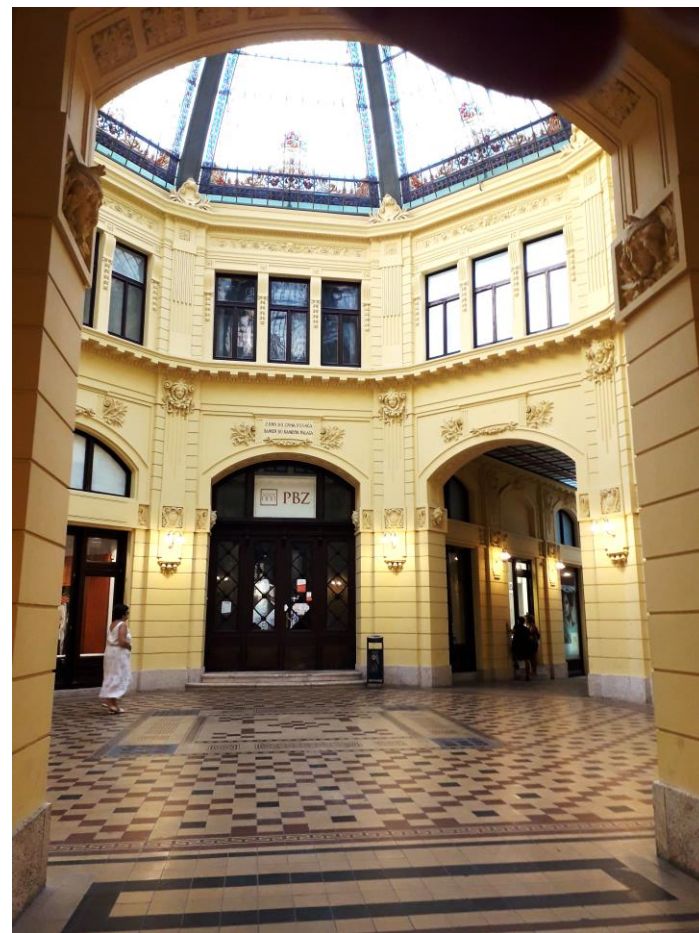
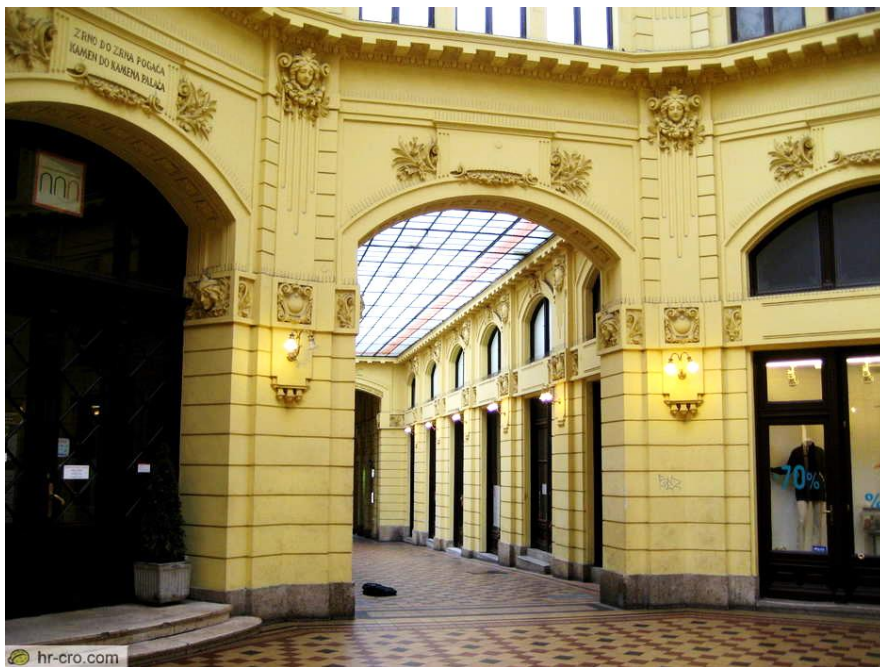
passage Oktogon, Ilica 5

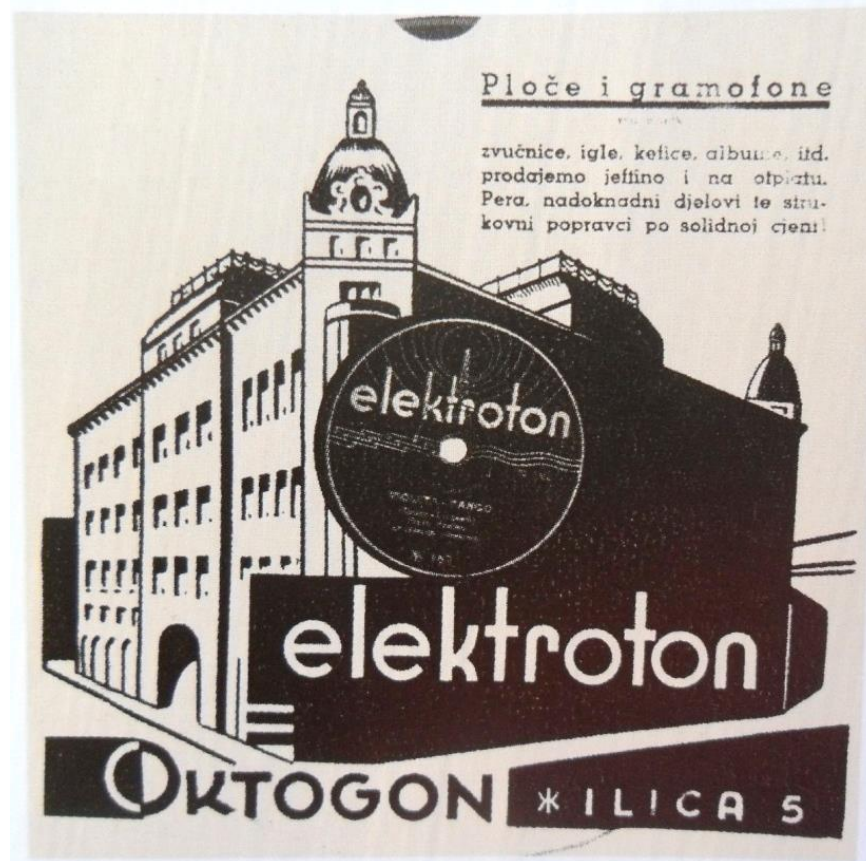
the palace of the bank Prva hrvatska štedionica

architect: Josip Vancaš, 1899

Oktogon, today

Elektroton record envelope

Irma Pollak (Polak), soprano
(Ljubljana, 1875-Zagreb, 1931)

manager of the Edison Bell
Penkala gramophone salon

Zagrebački zbor = Zagreb fair

300 električnih snimaka

pod ličnom upravom gospode profesora:

Albini, Faller, Sachs, Smodek, Baranović i Tijardović

**Najobljubljeniji operni i operetni
pjevači odnosno pjevačice pjevaju
isključivo za naše ploče.**

**Vašu najmiliju operu i operetu, te svaku pjesmu moći ćete slušati
u vašem jeziku i od vašeg najmilijeg umjetnika.**

Slijedeći umjetnici pjevaju isključivo za naše ploče:

Opere i narodne pjesme:

gdje. Marta Pospisil
Zika
Vessel-Polla
Nožinić
Sestre M. i D. Oblak

gg. Vušković
Milutinović
Cvijanović
Rijavec

Hrzić
Primožić
Vičar
Griff

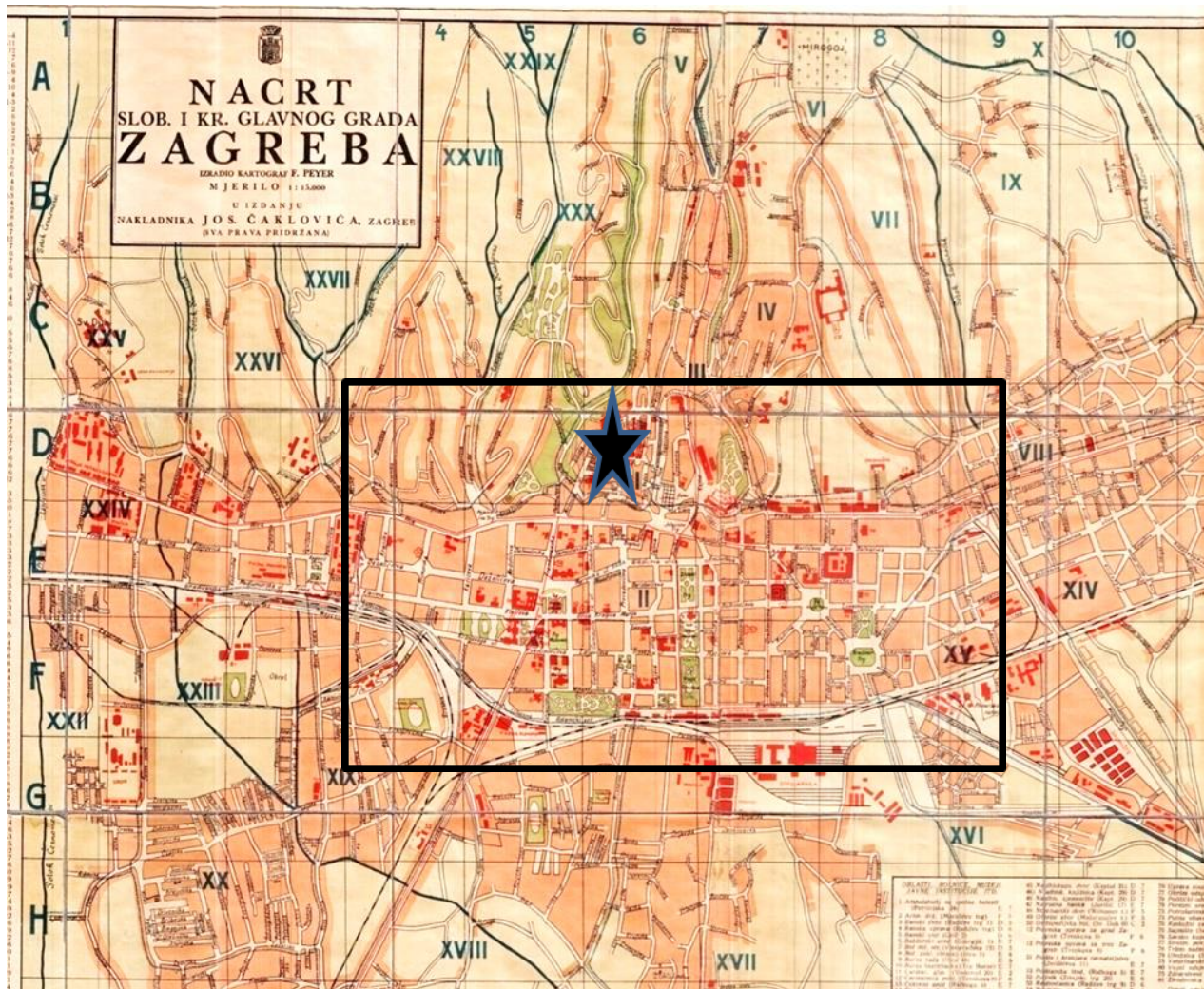
Operete i šlageri:

gdje. Irma Pollak
Dubajić

gg. Paljetak
Dubajić

ad for the pavilion at Zagreb fair, September 1927

1927
Radio station

Radio station

First location of Radio Zagreb station, 1926
Trg svetog Marka 9

Venues connected to listening of records

Hotel Esplanade

dancing competition with EBP records, 1928

records in middle class
Zagreb families:

Erlich – Zdvoržak

Mirnik

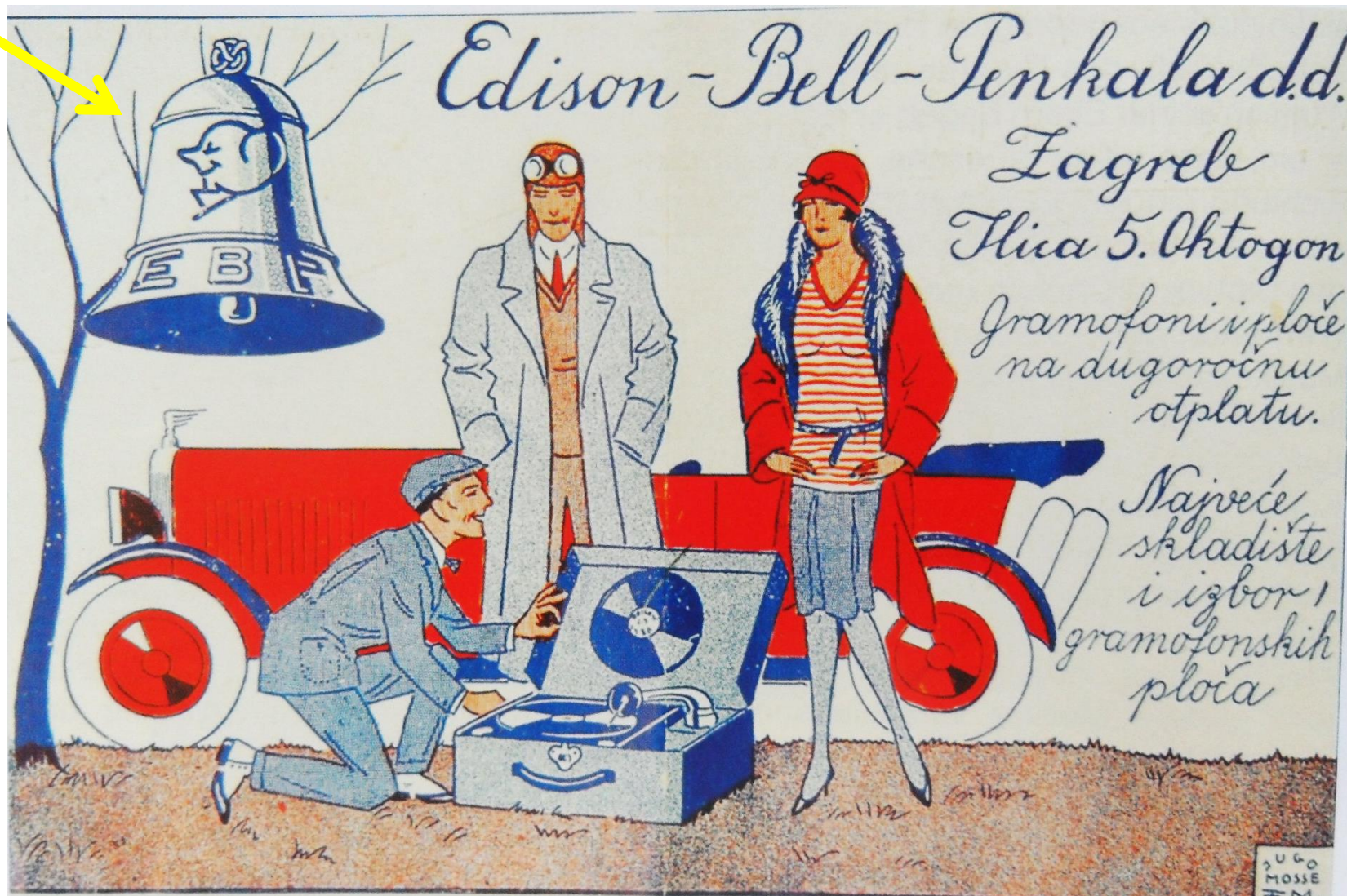
etc.

„Dance music in your own home”

„Dance music in your own home
both old and young”
magazine *Svijet*, December 1926

NAJUGODNIJI PRATILAC JEST GRAMOFONSKI APARAT

His Master's voice
»Columbia«

EDISON BELL APARATI
u kovčezima od

Dinara 740--
NA OBROČNU OTPLATU
ZA SVAKOGA

Najnovije ploče električno
snimljene
na skladištu

POSJETITE NAŠ
GRAMOFONSKI SALON
bez obveze na kupnju.
ILICA 5. (OKTOGON)
upraviteljica gđja. Irma
Pollak.

2197

Edison Bell Penkala Ltd. Zagreb

“The most pleasant
companion is a gramophone”

ž

Jutarnji list, 1927

Topography of the record industry in Zagreb

Distribution of records or music from records

1. Production
2. Sale
3. Broadcasting music from recordsstation

Venues connected to listening of records

4. Private homes, public venues

Locations where records are kept in 2022

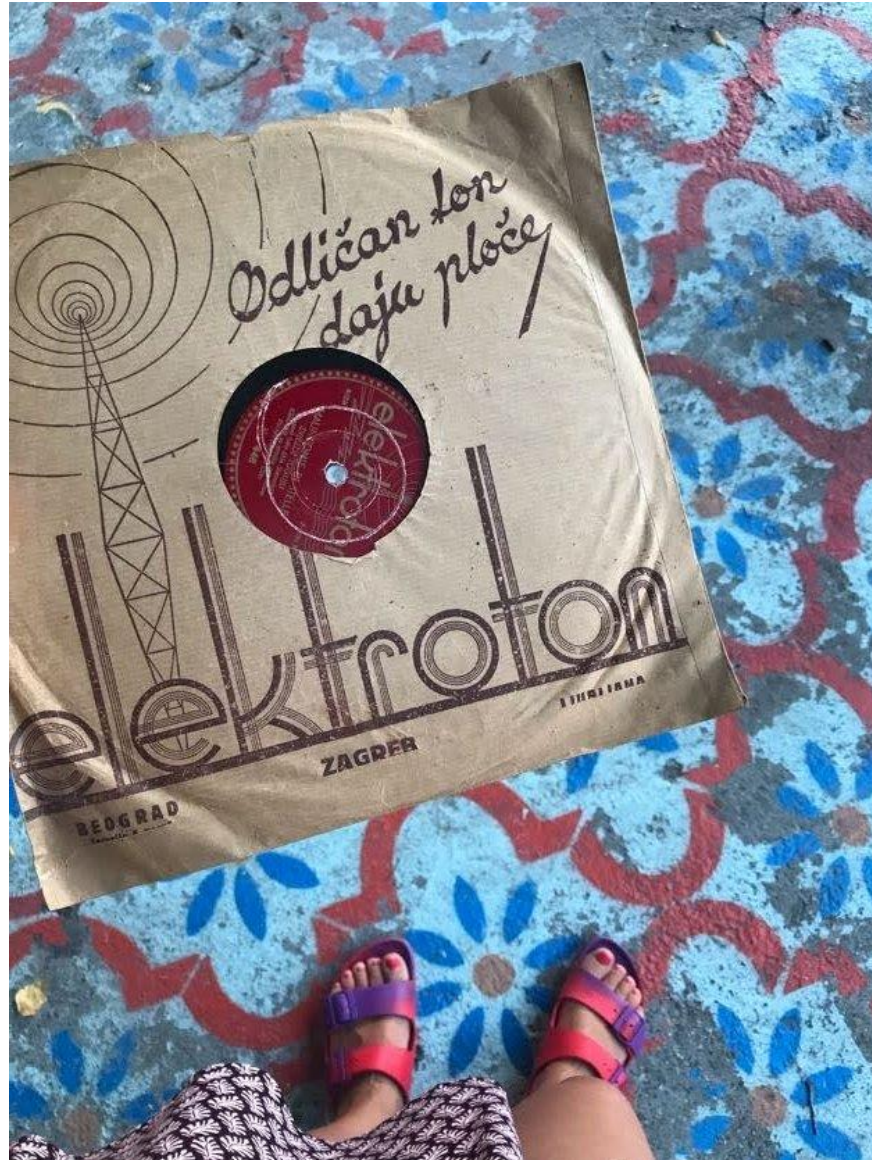
5. Libraries, archives, museums and private collections

shellac record listening,
Ro&Do bar, Zagreb, July 2022
organizer: Project Diskograf, Dora Dunatov

Mikula Marušić
Pederin and his
records

Thank you!

Nada Bezić

nabezic@gmail.com

projektdiskograf@gmail.com